

شخصیت نوجوان

پرسش‌نامه پنج عاملی شخصیت نوجوانان (BFQ-C)

ادیس کراسکیان

استادیار دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج

کلیدواژه‌ها: پرسش‌نامه، پنج عاملی شخصیت نوجوانان، شخصیت، نوجوانان

مقدمه

یکی از مسائل مهم در مطالعه و سنجش شخصیت آن است که باید مفهوم شخصیت و خصایص شخصیتی که مورد سنجش قرار می‌گیرد به روشنی تعریف شود. در تعریف شخصیت باید چند نکته را در نظر گرفت. نخست، هر شخص یگانه و بی‌همتاست؛ زیرا هیچ دو فردی از نظر خلق و خو، علایق، رفتار و دیگر ویژگی‌های شخصیتی کاملاً مشابه نیستند. دوم، افراد در همه موقعیت‌ها به شیوه‌های یکسان رفتار نمی‌کنند. رفتار شخص ممکن است از موقعیتی به موقعیت دیگر متفاوت باشد. سوم، گرچه هر فرد یگانه و بی‌همتاست و رفتار او در همه موقعیت‌ها کاملاً یکسان نیست، در رفتار آدم‌ها وجه اشتراک قابل ملاحظه‌ای وجود دارد. به عبارت دیگر، هر چند در جزئیات رفتار آدمی تفاوت‌هایی دیده می‌شود، بیشتر مردم الگوهای رفتاری نسبتاً ثابت دارند. توصیف سنخ‌های شخصیتی ممکن است به ما امکان دهد که افراد را به گونه‌ای طبقه‌بندی کنیم که برخی از الگوهای مهم رفتاری آنان به دقت قابل توصیف باشد (شریفی، ۱۳۸۶).

به طور نظری، برای توصیف رفتار و خصایص شخصیتی دو دیدگاه کاملاً متفاوت وجود دارد؛ یکی دیدگاه صفت‌گرایی محض^۱ و دیگری دیدگاه موقعیت‌گرایی محض^۲. دیدگاه اول محیط را به کلی نادیده می‌گیرد و بر شخص تأکید می‌ورزد، در حالی که دیدگاه دوم شخص را نادیده می‌گیرد و محیط را مورد

تأکید قرار می‌دهد. باید دانست که هیچ یک از این دو دیدگاه توصیفی دقیق و کاملاً درست از شخصیت به دست نمی‌دهد. برعکس، در یک تعریف جامع‌تر، که هر دو دیدگاه را مد نظر دارد، شخصیت چنین تعریف شده است: شخصیت شامل مجموعه‌ای از خصایص یک شخص یا اشخاص است که این خصایص الگوهای پایدار پاسخ به موقعیت‌ها را تبیین می‌کند (مورفی^۳ و دیویدشافر^۴، ۱۹۹۱، به نقل از شریفی، ۱۳۸۶).

پژوهش‌های مختلف روان‌شناسی و عبور از نظریه‌ها و دیدگاه‌های مختلف در رویکرد صفات‌شناسی، به تدوین نظریه پنج عامل شخصیتی بزرگ‌سالان، توسط مک‌کری^۵ و کاستنا^۶، ختم شده است. براساس این نظریه، شخصیت از پنج بعد اصلی تشکیل شده است که عبارت‌اند از روان‌رنجوری^۷، برون‌گرایی^۸، انعطاف‌پذیری^۹، توافق‌جویی^{۱۰} و وظیفه‌شناسی^{۱۱}. از این پنج عامل دو عامل برون‌گرایی و توافق‌جویی به صفات شخصیتی دارای ماهیتی بین‌شخصی مربوط هستند. عامل وظیفه‌شناسی اساساً صفات رفتاری هدف‌گرا و نیز کنترل تکانه‌ها را، به شکلی جامعه‌پسند، دربر می‌گیرد. عامل روان‌رنجوری در برابر گستره‌ای از هیجانات منفی مانند غم، تحرک‌پذیری و تنش عصبی قرار می‌گیرد. و عامل انعطاف‌پذیری نیز به گستردگی، عمق و پیچیدگی وجوه فکری، ذهنی و تجربیات فرد مربوط است (گروسی فرشی، ۱۳۸۰).

• پرسش‌نامه پنج عاملی شخصیت نوجوانان (BFQ-C)

لارسون و کاستین (۱۹۹۰) ابزاری برای سنجش این خصوصیات ساخته و با نام مقیاس خود پنهان‌کاری^{۱۲} معرفی کرده‌اند. این مقیاس که شامل ۱۰ ماده است در پژوهش اولیه بر روی یک گروه نمونه ۳۰۶ نفری با میانگین سنی ۴۲ سال که ۸۲ درصد از آن‌ها را دانشجویان دانشگاه‌های ایالات متحده تشکیل می‌دادند، انجام شده است. میانگین نمره آزمودنی‌ها در این پژوهش ۲۶ بود که حدود ۷۰ درصد از آن‌ها نمره بین ۱۹ و ۳۳ کسب کردند. در این پژوهش همسانی درونی^{۱۳} مقیاس با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ^{۱۴} ۰/۸۳ گزارش شده است. این ضریب برای گروه جوانان ۰/۸۷ و برای گروه بزرگسالان ۰/۸۴ برآورد شده است. همچنین برای بررسی پایایی^{۱۵} مقیاس از روش بازآزمایی^{۱۶} با فاصله زمانی چهار هفته استفاده شده که همبستگی بین نمره‌های دو نوبت اجرا ۰/۸۱ محاسبه و گزارش شده است. نشانگان جسمانی، افسردگی و اضطراب بیشتر در افرادی که نمره خود پنهان‌کاری بالاتری دارند نسبت به افرادی که در این مقیاس نمره پایین‌تری کسب می‌کنند، تأییدکننده^{۱۷} روایی‌سازه^{۱۸} مقیاس برای سنجش سازه خودپنهان‌کاری در پژوهش می‌باشد. نمونه‌هایی از ماده‌های مقیاس را در جدول زیر ملاحظه می‌کنید.

متوسطه، نمونه‌ای با تعداد ۴۲۷ نفر (۲۱۹ پسر، ۲۰۸ دختر) از دانش‌آموزان شهر ماکورا با روش نمونه‌گیری چندمرحله‌ای^{۱۸} انتخاب و پس از اجرای پرسش‌نامه اطلاعات زیر را گزارش کرده‌اند:

▪ **اعتبار**^{۱۹}. به‌منظور بررسی اعتبار آزمون، از دوشاخه ضریب آلفای کرونباخ برای برآورد همسانی درونی استفاده شده است. ضرایب فوق بین ۰/۶۵ برای عامل انرژی / برون‌گرایی و ۰/۷۸ برای عامل وظیفه‌شناسی گزارش شده است.

▪ **روایی**. در این پژوهش برای بررسی روایی سازه مقیاس از تحلیل عاملی اکتشافی^{۲۰} استفاده شده است. مقدار ۰/۸۵۲ برای شاخص KMO و معنادار بودن آزمون گرویت بارتلت^{۲۱} ($P < ۰/۰۰۱$, $X^2 = ۷۴۱/۵۵۴$) نشان‌دهنده برقراری پیش‌فرض‌های تحلیل عاملی است. پس از استخراج و چرخش عامل‌ها مشخص شده در صورتی که از مجموعه ۱۰ ماده مقیاس دو عامل استخراج شود این دو عامل ۴۷/۴۹۱ درصد واریانس مشترک را تبیین خواهند کرد. که در این صورت ماده‌های ۸ و ۷ و ۶ و ۵ و ۴ و ۳ و ۱ عامل نخست و ماده‌های ۱۰ و ۹ و ۲ عامل دوم مقیاس را تشکیل می‌دهند و در صورتی که از کل ماده‌ها تنها یک عامل استخراج شود، این عامل ۳۶/۲۸۹ درصد واریانس مشترک را تبیین می‌کند که شامل هر ۱۰ ماده مقیاس می‌باشد. در کل نتایج تحلیل عاملی معرف روایی سازه مقیاس برای سنجش خود پنهان‌کاری در دانش‌آموزان ایرانی است.

ردیف	ماده	به شدت مخالفم	به شدت موافقم	مخالقم نه موافقم	موافقم	به شدت موافقم
۱	من یک راز مهم دارم که آن را با هر کسی در میان نمی‌گذارم.	۱	۲	۳	۴	۵
۴	برخی از اسرار واقعاً عذاب‌م‌می‌دهد.	۱	۲	۳	۴	۵
۹	اسرار من شرم‌آورتر از آن است که با دیگران در میان گذاشته شوند.	۱	۲	۳	۴	۵

• هنجاریابی در جامعه ایرانی

یوسفی و ملاعلیزاده (۱۳۹۳) به‌منظور هنجاریابی پرسش‌نامه پنج عاملی شخصیت نوجوانان در بین دانش‌آموزان دوره

▪ مقایسه نمره دانش‌آموزان در این پژوهش نشان داده است که متوسط نمره خودپنهان‌کاری دانش‌آموزان دختر و پسر تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند.

پی‌نوشت‌ها

1. trait- oriented	7. Neuroticism	13. internal consistency	18. multi-stage random sampling
2. situation- oriented	8. Extraversion	14. Cronbach's coefficient alpha	19. reliability
3. Murphy	9. Openness	15. stability	20. exploratory factor analysis (EFA)
4. Davidshofer	10. Agreeableness	16. test-retest	21. Bartlett test sphericity
5. Costa, P. T.	11. Conscientiousness	17. construct validity	
6. McCrae, R. R.	12. Self-Concealment Scale (SCS)		

منابع

۱. شریفی، حسن باشا. نظریه و کاربرد آزمون‌های هوش و شخصیت. سخن، تهران، ۱۳۸۶.
۲. گروسی فرشی، میرتقی. رویکردهای نوین در ارزیابی شخصیت. جامعه‌پژوه، تبریز، ۱۳۸۰.
۳. یوسفی، رحیم؛ و ملاعلیزاده، معصومه؛ انطباق و هنجاریابی پرسش‌نامه پنج عاملی شخصیت نوجوانان (BFQ-C) در دانش‌آموزان مقطع متوسطه. فصل‌نامه اندیشه‌های نوین تربیتی سال دهم شماره ۳ (۱۳۸-۱۳۳)، پاییز ۱۳۹۳.
4. Larson, D. G. & Chastain, R. L. (1990). *Self-Concealment: Conceptualization, Measurement, and Health Implications*. Journal of Social and Clinical Psychology, 9(4), 436-9-455.